GASPARIS CONTARENI CARDINALIS

Ad Paulum III. Pont. Max. De Poteſtate Pontificis in vſu Clauium, & compoſitionibus, duæ Epiſtolæ.

FLORENTIAE

MDLVIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

ILLVSTRISS.

PRINCIPI HIPPOLYTO ESTENSI CARDINALI AMPLISSIMO,

ANTONIVS MARIA PHAROSIVS S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM tam diuerſa ſit inter nonnullos de POTESTATE SVMMI PONTIFICIS, opinio, vt in eo ſicut varie, ſic grauiter quoq. erretur à permultis, operæpretium fore viſum eſt, ſi proferrem in publicum

duas Gaſparis Contareni Car dinalis Epiſtolas ad Paulum Tertium Pontificem Maximum conſcriptas: in quibus mirum quàm breuiter, & doctè, probéque tradidit, quo pacto, in VSV CLAVIVM, ET COMPOSITIONIBVS Pontifex vti ſua debeat Poteſtate. Nam quòd ea Poteſtas ſit non humanitus, ſed diuinitus collata, idem Cardinalis in ſuo quodam commentariolo, quod nos item protulimus in medium, demonſtrauit. In his verò duabus epiſtolis tam purè, ſincereque rei veritas illuſtratur, vt illa, TOTI CHRISTIANAE REIPVBLICAE, his

præſertim temporibus: quibus de REFORMATIONE agitur, maximæ vtilitati fore confidam. Quoniam autem tu Cardinalis Ampliſsime CHRISTIANAE ſemper REIPVBLICAE conſeruandæ, & amplificandæ omnibus ſtudioſus viſus admodum es, & nullum aliud vnquam maiori cum cura amplexum eſt à te negotium, idcirco, tuo ſub inſigni, & illuſtri nomine vt ederentur, dili genter curaui. Vale.

GASPARIS CONTARENI CARDINALIS,

Ad Paulum III. Pont. Max. de Poteſtate Pontificis in vſu clauium epiſtola.

BEATISSIME Pater equidem tot curis, & grauiſsimis occupationibus, cum videam Sanctitatem tuam diſtineri: & non queat omnibus per ſe ſatisfacere; hominum noſtri ordinis officium eſſe duco; quoniam in partem huius ſolicitudinis publicæ vocati ſimus, vt quisque noſtrum pro virili, eam, quam poteſt, opem, ferat Beatitudini tuæ; præſertim his tempori

bus, quibus multo magis, quàm per multa ſecula retro NAVICVLA PETRI fluctuat, ac vndique oppugnatur. Innumera ferè tibi ſunt negotia obeunda; verùm horum maximum, non iniuria quiuis cenſuerit, hoc, QVOD AGGRESSVS ES REFORMATIONIS NEGOTIVM. Super quo, cum heſterna die, multa vltro, citroque dicta fuerint in conuentu Reuerendiſſimorum Cardinalium, & prudenter, & docte; attamen, quoniam nonnulla incidit dubitatio, de his, quæ in principio ſtatim illorum capitulorum, quæ iuſſu Sanctitatis tuæ confecimus, dicta fuere; AN LICEAT ROMANO PONTIFICI CHRISTI VICARIO; vel cuiuis alteri, qui eſt particeps Poteſtatis clauium, aliquid ſibi ex vſu illius Poteſtatis comparare; meas partes eſſe duxi, non ex riuulis, ſed ex fontibus Theologorum, ac Philoſophorum (nam eorum, quæ ad hanc ré pertinent, multa vtriſq; cõmunia ſunt)

paucis, totius huius rei principia, ſu per ea re, ſcriptis mandare, ac tibi le genda tradere. ex quibus perſpicue intelliges, quibus fundamentis nita mur; & quid nam dicamus. Omnia tamen ſubiicio examinanda, & corrigenda Sanctitati tuæ, omnibusque melius ſentientibus.

Verùm; vt ad rem deueniam, illud primò Beatisſime Pater, eſt animaduertendum quod dicit DIONYSIVS in libro de Diuinis Nominibus. Quòd BONVM conſtat ex vna, integraq; cauſa, quæ omnia com plectitur illa quæ ad rem bonam eã requiruntur. MALVM verò contin git ex ſingulis defectibus. Sicuti Pul chritudo fit ex proportione membro rum omnium conuenienti, ſimulq; decentia coloris, & reliquorum om nium, quæ corporis ſunt, adiectis. Deformitas verò contingit ex ſingulis defectibus. cap. 4.

Huic illud eſt adiungendum. In actione quauis humana, ſeu morali

eſſe & Naturam, ſiue eſſentiam appellare maluerimus, actionis illius: & circunſtantias, quæ ſunt veluti accidentia quædam, quæ circunſtant actionem. Natura actionis ſumitur ex obiecto, circa quod eſt actio. Circunſtantiæ verò multæ ſunt, inter quas eſt finis agentis, ideſt, id cuius gratia agens agit. Qui non ineſt actioni illi ex ſui natura; ſed quoniam agens, eam actionem dirigit in eum finem. Quamobrem eiuſdem naturæ, & ſpeciei actionis, poſſunt eſſe diuerſi fines, ad quos, ſcilicet, agentes cauſæ eam actionem direxerint.

Ex his ſequitur. Quòd ſi actio bona futura ſit, neceſſe, vt & natura ſui, ſit bona, & etiam vt circunſtantiæ conueniant ei. Quòd ſi fuerit defectus in horum quopiam, actio illa; & ſi fuerit ſuapte natura bona, mala efficitur. Vt exempli cauſa. Si quis eleemoſynam daret, vt facilius adulterium perpetraret, aut vt

aliquem deciperet: actio hæc, eſt bona per ſuam naturam: efficitur tamẽ mala propter circunſtantias; quia fit gratia finis mali. Si verò actio quæpiam ſua natura fuerit mala, & deformitatem cõtineat naturalem, nullis circunſtantijs quantumuis perfectis, & excellentibus, poteſt fieri bona. Nam BONVM contingit ex omnibus conuenientibus. MALVM ex ſingulis defectibus.

His diſcuſsis facilis erit quæſtionis huiuſce ſolutio. Nam cum VSVS POTESTATIS A CHRISTO TRADITAE SIT VSVS SPIRITVALIS POTESTATIS, cuius ipſe eſt dominus, nos autem miniſtri, vtique gratis dari debet. Quòd ſi gratis non datur, ſed ob lucrum: vtique ea actio ſuapte natura eſt mala. Eſt etenim circa materiam, & obiectum minime ei conueniens. Quòd rationibus euidẽtiſsimis, ſumptis è Scriptura ſacra probatur.

Nam DONO SPIRITVS SAN-

CTI ET REI SPIRITVALIS NVLLVM QVANTVMVIS MAXIMVM TEMPORALE BONVM COMPARARI POTEST. Nos verò æquiperamus BONVM ILLVD SPIRITVALE pecuniæ; pro qua id damus.

Præterea; Diſpenſator non poteſt vendere id, quod non ſuum eſt, ſed Domini. Neque etiam poteſt traſgredi in diſpenſatione mandatum Domini. At Pontifex, & quilibet epiſcopus eſt diſpenſator myſteriorum DEI, vt inquit Paulus expreſſe. Sic exiſtimet nos homo vt miniſtros, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

1. Cor. cap. 4.

Item expreſſe CHRISTVS in euangelio præcepit. GRATIS ACCEPISTIS, GRATIS DATE. Qui ergo ob lucrum dat, facit ſe Dominum BONORVM DEI, cum tamen ſit ſeruus, & diſpenſator. Item tranſgreditur præceptum Domini, qui mandauit nobis, VT GRATIS DAREMVS SICVTI GRATIS ACCEPIMVS.

Matth. cap. 10.

Hæc ergo actio, cum ex vſu clauium, & poteſtatis à CHRISTO traditæ, lucrum nobis comparamus nec gratis ea vtimur, cum ex obiecto tot deformitates contineat, ſua natura eſt mala. Nunquam igitur bona fieri poteſt, ad quemcunque finem, quantumuis bonum ab agente dirigatur. Siue ad ſuſtinendum bellum contra Turcas, ſiue ad redimendos captiuos, vel quiduis aliud pium, illud lucrum, quod ſibi adſciuit vtens ea poteſtate, dirigat. Quare Paulus dixit. NON SVNT FACIENDA MALA VT EVENIANT BONA. Hoc Ariſtoteles, omnesque Philoſophi, & Theologi dicunt. Ro.c.3. 2.Ethi. 2.cap.

Vt autem intelligatur, quid ſit, NON GRATIS DARE, paucis explicabo. Illud proculdubio non datur gratis, ſi pecunia enumeretur; ſi verò pecunia non enumeraretur, non datur. Quis dicere auſit dari quippiam gratis, quod datur, ſi adſit pecunia: non datur, ſi pecunia deſit.

Vbi tamen imponitur mulcta pro ſatisfactione peccati, poteſt imponi mulcta pecuniaria, in PIOS VSVS EXPENDENDA, ſi res, & perſonæ conditio videbitur id exigere. Sic etiam in ingreſſu monaſterij pauperis. Nam cum ingrediens monaſterium indigeat victum, & veſtitum à monaſterio ſibi præſtari, poſſet monaſterium quippiam accipere ob grauamen illud. Sed quòd Epiſcopus quiſpiam, aut quiuis alius poſsit, ſi quis ab eo petierit (verbi gratia) diſpenſationem quampiam, & ob cauſam legitimam petat, quam noſcat epiſcopus, dicere; Si dederis pecuniam, do diſpenſationem, ſi non de deris, non do. Vtique puto Beatiſsime Pater HANC CONCLVSIONEM ESSE IMPIAM ET ALIENAM AB AVRIBVS CHRISTIANIS. Nam is proculdubio non gratis dat (quis enim ſecus dicere auſit, niſi qui ſenſu communi careat?) Chriſtus dicit in
Matth. cap. 10. euangelio. GRATIS DATE, & e-

rit quiſpiam tam audax, & tam impius, vt audeat dicere; LICET TIBI NON GRATIS DARE? ABSIT BEATISSIME PATER, AB HAC SANCTISSIMA ECCLESIA ROMANA, QVAE FVIT, ET EST MAGISTRA ALIARVM ECCLESIARVM TAM IMPIA DOCTRINA.

Neſcio quidnam fiat in COMPOSITIONIBVS, Sed ſi ita ſit, vt ſupra diximus, corrigendum eſt. Vel ſi non corrigitur, ſaltem, NON EST FOEDANDA HVIVS SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE DOCTRINA HVIVSMODI POSITIONIBVS OBLIQVIS. Si mores ſunt quopiam pacto obliqui, doctrina tamen perſeueret recta. Neque velimus veritatem Dei noſtris moribus, & conſuetudinibus accommodare.

Pater Sanctiſsime ingreſſus es viam Chriſti, audacter age. Neque magno iſto tuo animo vllo pacto verearis, ſi ob correctionem huius rei deſint tibi ob diſtractionem bonorum

eccleſiæ factam à tuis prædeceſſoribus viginti, aut triginta millia nummorum aureorum ad ſuſtinẽdam vitam Pontificis. Quin facillime multis modis reſarcire hęc poſsis cum immortali tua, tuorumque omnium laude, ac ſempiterna memoria. Vniuerſa Chriſtiana Reſpubl, ſummum gaudium capiet, te venerabitur, vt Deum alterum: Nullumque Pontificum poſt Beatiſsimum Petrum, tibi præferendum ducent, & noſtræ ætatis homines, & vniuerſa poſteritas. Hoc caſtigato, quod ad te pertinet, cætera omnia erunt facillima. Deus omnipotẽs diriget greſſus tuos & tuorum omnium. Familiæ tuæ Protector erit, & ſuper omnia bona ſua, conſtituet te, vt ipſe in Euangelio pollicetur ſeruo fideli, quem

Luc.c. 12. conſtituit ſuper familiam ſuam. Dominus diu nobis ſeruet Sanctitatem tuam incolumem.

FINIS.

GASPARIS

GASPARIS CONTARENI CARDINALIS

Ad Paulum III. Pont. Max. De Poteſtate Pontificis in compoſitionibus epiſtola.

BEATISSIME Pater, in pleriſque rebus ita vſu euenire ſolere ſæpenumero animaduerti, vt nimio quodam animi affectu, & ſtudio, dum cupimus eis conſulere, & earũ amplificationi ſtudemus, multum plerunque eis detrahamus & auctoritatis, & dignitatis; ac interdum nimio hoc ſtudio noſtro potius perniciem, & interitum impruden-

tes illis procuremus, quàm vllam opem, aut vllam maieſtatem. Præclariſsimus Philoſophorum omnium, itemque ſapientiſsimus non tantum naturæ rerum, ſed etiam humanæ vitæ perſcrutator Ariſtoteles in Politicis preceptum nobis reliquit, admonuitque prudentiſsime. Multas earum legum, quæ populares videntur ſolere deſtruere popularem ſtatum: itemque plures conſtitutiones, quæ paucorum potentiæ fauere videatur, ſolere perniciem adferre paucorum illorum dominationi. Idem mihi propemodum feciſſe videntur iuriſperiti quidam: Qui dum præ omnibus operam dant, vt Auctoritatem, & Poteſtatem Pontificis amplificent, eò deuenerunt, vt dum vana quædam, quid dicam vana? imò falſa; & quæ iudicio Doctorum, & Proborum Hominum, potius ſapiunt idololatriam, quàm pietatem vllam, adſtruere conatur, aduerſarijs huius ſanctiſsimæ ſedis occaſionem dederunt,

vt queant facile POPVLO CHRISTIANO illudere, eique perſuadere nullam eſſe Romani Pontificis Auctoritatem: eumque æquent quibuſcunque epiſcopis. Quodque ſi humano quodam iure hanc obtinuerit Romanus Pontifex hucuſque auctoritatem, poſſe etiam in tot abuſibus, ea auctoritate priuari. Hoc facile multis Populis perſuaſerunt, occaſionem nacti ab argumentis vanis illis, quibus nimio quodam affectu, dicti quidam iuriſperiti ſtudent hãc Pontificis auctoritatem amplificare. Adeo, vt eorum quidam non vereantur dicere volũtatem PONTIFICIS REGVLAM QVANDAM ESSE; qua eius actiones dirigantur. Neq; in iure poſitiuo conſtituendo, aut abrogando, aut etiam diſpenſando Regulam quampiam Pontifici conſtitutam eſſe, præter eius voluntatem. Adeò, vt omne huiuſmodi ius, arbitrarium eſſe, perſuadere nobis voluerint. Idcirco Pater Sanctiſsi-

me, cum ſim vocatus in partem ſoli citudinis publicæ, debeamque pro virili Maieſtatem huius SANCTISSIMAE SEDIS tueri, decreui paucis complecti ea, quæ mihi videntur facere ad horum errorem manifeſtandum.

Iam enim cum eſſem Laicus, inci diſſemque in locum, vbi oportebat Maieſtatem, & Auctoritatem huius SANCTISSIMAE SEDIS tueri, non tantum verbis, & oratione id pręſtiti, verùm etiã amicocuidam, meo, viro grauiſsimo, opuſculum quoddam conſcripſi: quo, quantum pro temporis anguſtia, & per negocia, quæ mihi obeunda tunc erant, licuit, ſatis perſpicue, ni fallor, oſtendi SVMMAM HANC PONTIFICIS AVCTORITATEM nullo humano iure conſtitutam fuiſſe, ſed à DEO OPTIMO, VNICOQVE EIVS FILIO, collatam fuiſſe Sanctiſsimo Petro, eiuſque ſucceſſoribus. Tu verò Beatiſsime pa-

ter, pro tua ſapientia, & in DEVM pietate imitaberis Maiores noſtros ſanctiſsimos homines, qui in ſcriptu ris canonicis approbandis, quamuis multa opera extarent, ex quibus faci lius CHRISTIANA RELI-GIO adſtrui poſſe videbatur; & quæ pro confirmanda, & augendâ populi fide mirifice faciebant; nihilominus omnia ea, quæ non certiſsi mis auctoribus conſtarent fuiſſe con ſcripta, vt APOCRYPHA reiecerunt. Hæc etenim, vt inquit Augu ſtinus, eſt rerum, quas oportet veriſsimas eſſe natura; vt ſi in quibuſdam, vel minimis falſum quippiam ineſſe deprehendatur, confeſtim om nem amittant auctoritatem, & maieſtatem. Sic tu in hac parte, in hac diuina auctoritate, quę tibi eſt tradita, A QVA VNIVERSA PEN DET CHRISTIANI POPVLI VITA ET GVBERNATIO, dabis operam, ſcio, vt nihil falſi, nihil, quod non PIETATI CHRI

STIANAE conueniat, deprehendi queat. Hac etenim ratione, cum maxime conſules CHRISTIANI POPVLI GVBERNATIONI, tum præcipue, Auctoritatem HVIVS SANCTISSIMAE SEDIS tuebere. Memini me legiſſe apud Thomam Sanctiſsimum, & Doctiſsimum Hominem, vbi eam quæſtionem tractat, quæ maxima ſemper fuit inter Philoſophos Peripateticos, & CHRISTIANOS, ſeu potius trium harum, quæ extāt Religionum, cultores, de mundi, ſcilicet, Aeternitate, ſeu Nouitate, in qua quidem DOctiſsimi etiam Homines, non contenti ſoluiſſe rationes, & argumenta illa apparentia: quibus mundi Aeternitas probari videtur ab Ariſtotele, voluerunt ipſi rationes inuenire, quibus econtra, aduerſus Philoſophos probaretur Mundi Nouitas. Quas cum admodum friuolas eſſe, vir hic Doctiſsimus comperiſſet, nos omnes admonet, vt abſtineamus ab

hac prouincia. Effici nanque, vt dum credimus prodeſſe rei, & DOGMATIBVS CHRISTIANIS, multum eis detrimenti adferamus. Verùm, cum pluribus ſapientiſsimo Pontifici, conatus fuerim oſtendere id, quod ipſe optime omnium intelligit, ad rem deueniam. Vtarq; dicendi genere, quod ſit illuſtre, quod rem explicet, nullo adhibito orationis fuco.

Illud primùm omnium conſtituere oportet, ſi huius rei inueſtigatio recte ſit proceſſura, omnem cuiuſque rationis, & ordinis Gubernationem, ſeu Regimen maxime pertinere ad rationem: eſſeque rationis opus. Hinc videmus ita natura comparatum eſſe, vt quęque ratione pollent, natura etiam magis imperare & regere. Vnde hominum genus omnibus alijs animantibus imperat, quæ rationis capaces minime exiſtunt. Inter homines verò Senes regunt, ac gubernant iuniores. Sic vi-

ri Fœminas. Sic in vnoquoque, qui ſeruat ordinem à Natura inſtitutum: Ratio, Senſui: & Anima corpori im perat. Relinquo nunc differentiam eam, quæ eſt inter illud imperium, quo Dominus Seruo imperat, & illud, quo Pater Filiis, & Bonus Prin ceps Hominibus Liberis, ne longius digrediar ab inueſtigatione quæſtio nis propoſitæ. & quoniam omnibus puto compertiſsimum eſſe, regimen Pontificis eſſe maxime liberorũ ho minum Regimen, ad eorumque vti litatem, & bonum maxime ſpecta- re; cum Dominus docuerit nos in
Io.c.10. Euangelio, Bonum Paſtorem pone re etiam animam ſuam pro ouibus ſuis. Cum igitur conſtet Regimen eſſe opus rationis, vtique exploratiſſimum etiam illud eſſe oportet Pote ſtatem omnem, ſeu Potentiam appellare malueris, eſſe Potentiam na turalem, ſeu rationis, ideſt, qua vtimur com ratione. Quæ nimirum Ratio Practica eſt, ſeu Actiua. Quę

que conſtituto fine certo, conuenientibus fini mediis, & inſtrumentis, conatur eos, qui rectioni illi ſubduntur, ad præſtitutum finem, ſeu bonum perducere.

His hactenus diſcuſsis, nulli poteſt eſſe dubium, quin Auctoritas, & Poteſtas hæc Pontificis, ſit rationalis, ſeu rationis Potentia, à DEO OPTIMO Beatiſsimo Petro, eiuſque ſucceſſoribus collata. Qua tanquam CHRISTI Vicarius, & eius ouium Paſtor, regat ſibi commiſſum gregem, ac dirigat ad æternam felicitatem diuinamque vitam. Quam nobis CHRISTVS meruit ſanguine fuſo. Quo lauit nos à peccatis noſtris, & in filios, per regenerationem baptiſmatis in mortem ſuã adoptauit. Hæc Poteſtas eſt omniũ maxima in terris. Qua etiam inter homines nulla ſuperior.

Verùm ſuperius dictis, illud addendum eſt, quod Ariſtoteles dicit in nono libro Metaphyſices, vbi lo

quitur de potentia actiua. Quòd Potentia Actiua naturalis differt à Potētia rationis, ſeu rationali. Quoniã Naturalis Potentia eſt determinata ad vnum. Potentia verò Rationalis eſt indeterminata. Imo eadem Potentia eſt contrariorum. Nam caliditate, ignis non poteſt frigefacere, niſi per accidens; ſed calefacit tantum. Sic graue, grauitate deſcendit. Et leue, aſcendit leuitate. Et medicus arte medicinæ, quæ rationalis eſt potentia, poteſt & pharmacum, & venenum miſcere. Sic nauis gubernator poteſt arte, quam habet peritia, ſcilicet, qua vtitur cum ratiore, & in portum nauem dirigere, & in ſcopulum impellere. Quamobrem, cum contraria ſimul effici non valeãt, Potentia Rationalis non prodit in actum, ſcilicet, vt agat quippiam, niſi fuerit determinata ad vnum quippiam per electionem. Electio igitur poteſtatem omnem rationalem determinat ad vnũ quod

piam, quod efficit. Flectio verò omnis eſt voluntatis. Quę ob ſui imperfectionem eſt vertibilis in malum; ideoque, & bene eligit, & male. Bonam electionem facit virtus, & perfectio. Malam verò electionem facit Vitium, & imperfectio. Neq; hoc, quòd male poſsit eligere voluntas, pertinet ad eius potentiam, ſed ad impotentiam. Quemadmodum non eſt potētiæ corporis, quòd queat ægrotare, ſed impotentiæ, & imbecillitatis. Sic etiam non eſt potentiæ cruris, quòd poſsit claudicare. Quamobrem in Prædicamentis Ariſtoteles appellauit huiuſmodi qualitates naturales nō Potentias, ſed impotentias. Igitur eſt impotens voluntas, quatenus malum eligit. Atque poteſt id eligere. At quanuis voce dicamus volūtatem poſſe malum eligere, re tamen, id poteſt ob impotentiam, non ob potentiam.

Hanc voluntatis Impotētiam Philoſophi cognoſcentes, qoærentesq;

quo nam pacto ea tolli poſſet, inuenerunt VIRTVTES MORALES. Quæ aſſuetudine bonorum operum comparantur. Quibus veluti quibuſdam perfectionibus, naturæ vi, ſuperadditis, ſi non tolli, ſaltem minui voluerunt hanc voluntatis Impotentiam. Qua de re Ariſtoteles inquit, Virtutis proprium eſſe, ac Studioſi Hominis, vt ſciens, bonum eligat, & honeſti gratia inſuper, vt immobiliter id faciat. Ecce quam vim habeat virtus Moralis apud Philoſophos, vt ſcilicet, firmet, & ſtabilem voluntatem faciat, ne vertatur ad eligendum malum. Neq; tamen propterea VIRTVS MORALIS REPVGNAT LIBERTATI ARBITRII. Non enim pertinet ad libertatem volũtatis, vt deficere queat, ſed vt proprio nixu, non alieno impulſu, quippiam agat, ſimulque vt ad præſtitutum bonum finem eligat ex multis viis, ac ductibus, inſtrumentiſue, quod voluerit. Et

2.ethic.

quòd à fine deuiet, & erret, neque ad libertatem, neque ad potentiam referri debet voluntatis, quin potius ad impotentiam, & ſeruitutem.

Chriſtiana verò Doctrina, Beatiſſime Pater (cui quantopere conueniat Philoſophia Moralis, ex his, quæ dicemus, facile quiuis iudicare poterit, nec mirum, cum & lumen naturale inditum animis noſtris, & CHRISTIANVM LVMEN ab eodem ſunt Auctore, à Patre, ſcilicet, Luminum; Signatum, namque eſt, vt ait Propheta, ſuper nos Lumen vultus tui domine) nos docuit hoc, quod Philoſophi viderunt, ablationem, ſcilicet, huius impotentiæ voluntatis, fieri non poſſe virtutibus moralibus, aſſuetudine bonorum operum nobis comparatis, id, quod experientia etiam vnumquemque, qui ſe ipſum decipere nolit, mirifice docuerit, ſed tantum per GRATIAM DEI, qua ſanamur ab hac ægritudine animi, impotentia illa, Pſal 4.

inquam, contracta per peccatum originale, à primo Parente in nos deriuatum.

Nos item docuit hanc ęgritudinem, & impotentiam, ſeruitutem eſſe. Qua ſeruimus peccato. A qua ſeruitute liberamur, & in libertatem aſſerimur PER GRATIAM DEI EX FIDE IN SANGVINE IESV CHRISTI, Sine qua non poſſumus diutius perſeuerare, quin ruamus in peccatum, cui ſeruimus.

Non tamen donec hanc mortalem vitam ducimus, ſumus ita ab hac ægritudine, atque impotentia liberati, vt nos etiam nolentes non ſtimulet, conſiſtereque interdum faciat, ne toto animi impetu feramur in DEVM, bonorum omnium fontem.

Hoc etenim, quamuis CHRISTVS nobis etiam meruit, nondum tamen id adepti ſumus. Sed in patria cœleſti erimus penitus liberi, ab hac ſeruitute, ac plene liberi. Peccare nō poterimos. HAEC EST MAXI-

ma Libertas Maxima Omnivm Potestas.

His addendum, vt tota hæc res, de qua eſt à nobis diſputatio inſtituta, illuſtrior fiat, quòd voluntas cuius eſt electio hæc bona, per Gratiam Dei, charitatem, cœteraſque virtutes, ideo, bene eligit, quia non deficit à Regula Rationis. Quę pendet, & ab his, quæ lumine naturali, nobis ſunt comperta, à Patre luminum. animis hominum inſerta; & à Diuina Lege in ſacris Scripturis nobis tradita, & ab iis, quæ nos docet Vnctio, vt ait Apoſtolus in qua vncti ſumus, Charitas, ſcilicet, Dei, & Proximi diffuſa in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis. Hæ ſunt Regulæ, quibus Bona Volvntas dirigitur. Et à quibus non poſſe dimoueri, ſumma eſt libertas, ſumma potentia. Ad Ro. cap. v.

His hactenus diſcuſſis, quæ ſunt luce meridiana clariora, veniamus

ad Pontificis Poteſtatem. Supra diximus illam Poteſtatem, cum Regiminis ſit, imo, Summi Regiminis, eſſe Poteſtatem Rationis. Quæ cum nõ prodeat in actum, idest, non agat, niſi electione fuerit determinata, electio vero bona queat eſſe, & mala ob impotentiam, ſeu imperfectionem voluntatis hominum, vtique hac poteſtate, poterit bene, & male vti. Bene ſi ſequatur Regulas illas, paulo ſupra enumeratas. Male ſi ab illis receſſerit. Quæ Pontificis Poteſtas, ſicut optima eſt, & CHRISTIANI POPVLI SALVS, ſi Pontifex bene ea fuerit vſus, ita peſsima efficitur, ſi Pontifex ea male vtatur: Nõ quia tunc non habeat poteſtatem illam; imo, quoniam habet. Ariſtoteles in Politicis inquit. Hominem eſſe optimum animalium, ſi fuerit recte inſtitutus, Item eſſe peſsimum omnium, ſi fuerit malis moribus preditus. Adfert huius rei rationem. Sæua nãque eſt iniuſtitia, ferens arma, homo

mo autem fert arma per innatam prudentiam. Ecce quàm clare nobis rē noſtram explicat. Homo cum male vtitur prudentia, & peſsimum eſt animalium. Caret ne tunc potentia illa naturali prudentiæ; quinimo habet, idcirco eſt peſsimum. Sic Papa cum male vtitur poteſtate, an tunc caret? minime. imo habet. Et ob eam rē eſt CHRISTIANO POPVLO pernitioſus. Sæua eſt etenim Iniuſtitia ferens arma: Pontifex autē fert arma per poteſtatem ipſi traditam. Res hæc tota hactenus eſt clariſsima. Nunc videamus, quo nam pacto, ex ignorantia eorum, quæ diximus, in diuerſos quoſdam errores Nonnulli, qui periti dici, & haberi volunt, inciderunt. Nam cum non ſatis diſcernerent inter intellectum, & voluntatem, putarunt hanc PONTIFICIS Auctoritatem, ad voluntatem eius pertinere; ideoque in contrarios errores inciderunt. Nam horum nonnulli putarunt: cum poteſtate ſua PONTIFEX

quippiam mali agit; vt exempli cauſa, ſi excommunicat quempiam iniuſte, quòd excommunicatio illa, nullius ſit ponderis, neque vllo pacto ſeruanda. Rationem in promptu habet. Inquiunt enim. Cum hæc poteſtas diuinitus ſit data Pontifici, DEVS verò non cooperetur malo, ea excommunicatio iniuſta non prouenit à poteſtate diuinitus Pontifici data; ideo nihili facienda. Vnde ſicuti VIRTVTE NVLLVS MALE VTI POTEST, quoniam Virtus eſt voluntatis perfectio, quæ vtitur viribus aliis animæ, præſertim rationi ſubiectis, ideo nullus poteſt virtute male vti. Quemadmodum nullus poteſt perſpicacia viſus hallucinari; & obaudire ſubtilitate auditus. Ita etiam exiſtimauere hi Pontificem, male vti non poſſe poteſtate ſibi à Deo collata; ac ſi poteſtas illa eſſet perfectio quædam voluntatis, ſicuti charitas, qua nemo poteſt male vti.

Cic.

Alii econtra, eodem fundamento

nixi, quòd, ſcilicet, hæc poteſtas ſit voluntatis, arbitrati ſunt hãc poteſtatem eſſe volũtariam, ita quòd in conſtituendo iure poſitiuo, & lege, in eo abrogando, in diſpenſando, etiam nullam aliam habeat regulam Pontifex, niſi voluntatem propriam. Sic iuriſperiti quidam voluerunt id licere Pontifici, quod vult; quoniam nullam habeat regulam præter voluntatem ſuiipſius. Hæc etenim cenſuerunt eſſe Pontificiæ huius ſummæ poteſtatis.

Hæc poſitio adeo eſt falſa, adeo repugnans ſenſui communi, adeo eſt contraria DOCTRINAE CHRISTIANAE, adeo deprauat VNIVERSI CHRISTIANI POPVLI GVBERNATIONEM, vt nihil pernitioſius inueniri potuerit.

Nam per DEVM IMMORTALEM, nonne Hæc Poſitio idololatriam ſapit? Cui nanque Creaturæ hoc attribui poteſt, quòd actionum ſuarum voluntas eius ſit Regula?

An non, hoc proprium eſt ſolius DEI, primi omnium rerum principii, à quo pendet vniuerſa omnium natura. Angeli in cœlo, Cherubin, Seraphin, Anima GLORIOSISSIMAE VIRGINIS, Anima CHRISTI habet ne hoc? quòd ipſorum volũtas ſit Regula actionum ſuarum. Minime omnium. Confirmati vtique ſunt, ne deficere valeant à DEI voluntate, quæ eſt omnium Regula. At quòd ſibiipſi ſint Regula, abſit. Iſti vero ob imperitiam huius poteſtatis, qualis nam ſit, & ad quam animi virium pertinet, & vt adulentur Pontificibus, adeo abſurdam poſitionem, non veriti ſunt in publicum prodere.

Amplius. Quis ſanæ mentis diceret bonam quampiam Gubernationem poſſe conſtitui, in qua voluntas vnius hominis ſit Regula illius Regiminis? Quæ ſua natura, prona eſt ad malum. Quæ innumeris animi adfectibus huc, illuc ducitur,

O prǽclaram Ariſtotelis ſummi Phi loſophi ſententiam in Politicis. Qui facit, inquit, hominem principem non legem, facit principem hominem, & feram, ob ferinas appetitiones, atq; affectus hominum animis coniunctos.

Amplius. Quid magis contra legem Chriſti, quæ eſt lex libertatis, excogitari poteſt? quam Chriſtianos ſubiectos eſſe, parereque debere Pontifici, cui tributum ſit à Chriſto vt pro arbitrio leges conſtituat, leges abroget, diſpenſet in legibus, habeat in his omnibus uoluntatem ſuam pro Regula? Conuenit ne huiuſmodi Imperium, non dico Chriſtianis Hominibus, qui adſciti ſunt in legem libertatis, ac propterea, ut inquit Auguſtinus ſcribés Ianuario de Ritibus eccleſiæ, quàm paucisſimis exterioribus legibus adſtringendi ſunt; non dicam etiam liberis hominibus, & cuipiam gubernationi hominum liberorum, quales ſunt

recta populorum, atque approbata imperia, ſed cuinam Dominio in ſeruos, quibus Domini imperant, ad ſuiipſorum utilitatem, quibuſq; utuntur ut organis animatis, conuenit hoc imperium, atq; Dominium, ut pro uoluntate eis imperet? Faceſſat Deum Immortalem precor à chriſtianis Hominibus hæc impia Doctrina. Non igitur pro arbitrio cõſtituat leges Pontifex. Non pro arbitrio abroget. Non pro arbitrio diſpenſet. Sed ſequatur Regulam rationis naturalis; Regulam diuinorum præceptorum; Regulam charitatis. Quæ in Deum omnia dirigit, & ad Bonum commune, quod eſt Maxime diuinum; ad Bonum tandem proximi cuiuſque ſecundum Deum.

Nec putent hi Iuriſperiti Ius Poſitiuum eſſe ius arbitrarium; ſed dependere à iure Naturali. Nihilque aliud eſſe Ius Poſitiuum, quàm determinationem quandam Iuris Na-

turalis, ſeu diuinorum præceptorũ ad tempora, ad locos, ad perſonas, ſtatumque rerum: quæ prudenter conſiderata efficiunt, vt & conſtitui lex debeat. Et in diuerſis prouinciis leges etiam ſint conſtituendæ diuerſæ. Itemque pro mutatione temporis, & rerum ſtatus, leges debeãt abrogari, & immutari.

Similiter in diſpenſatione, in legibus voluntas non debet eſſe Regula, ſed qualitas illius perſonæ, Occaſio, Immutatio rerum, & temporum; quibus prudenter conſideratis ratione illa naturali, Dei Gratia, charitate: quæ maxima eſſe debent in animo Pontificis, Pontifex recte diſpenſat in lege ſcripta. Sic Ariſtoteles inquit in Ethicis. Quòd Aequum Naturale eſt melius iuſto legitimo. Et quòd vt in paucioribus facit contra iuſtum legitimum, illudque corrigit, hoc eſt Ius Poſitiuum. Hæc eſt eius natura, non autem eſt Ius Voluntarium, vt perhi-

bent hi iuriſperiti, qui ita ſentiunt. Quoniam radices veræ Doctrinæ, & Chriſtianæ, & Philoſophię ignorant.

Pater Beatiſsime, Tu, qui doctrina excellis, & rerum experientia, naturalique prudentia plurimum uales, perpende, an ex hac Doctrina, temere Luterani anſam ſumpſerint componendi libros illos ſuos de Captiuitate Babylonica. Nam per DEVM immortalem, quæ maior captiuitas, & ſeruitus induci potuiſſet Chriſtiano Populo? quàm hæc, quam profitetur horum Iuriſperitorum doctrina; de qua agimus? Nulla equidem. Paulo longius Sanctitas tua dirigat aciem præclariſsimi ingenii ſui. Si quiſpiam Infidelibus hanc Doctrinam prædicaret, ſecundum Religionem à Chriſto nobis traditam, ita Chriſtianum Populum gubernari vnius Pontificis gubernatione, ut non tantum, non habeat ſuperiorem Poteſtatem in ter-

ris (hoc enim rationi conſonum eſſe, non eſſet difficile probare) ſed nec tenetur vlli Regulæ, præterquã ipſius voluntati, nonne confeſtim riderent; putarentque Hoc regimẽ Chriſtiani populi eſſe omnium peſſimum?

Nolimus ergo excuſare auaritiã noſtram, noſtram ambitionem, cœterasq; prauas actiones noſtras prodendo Falſam Doctrinam. Quæ ſit accõmodata appetitionibus noſtris. Prohibet Propheta, excuſationes in peccatis. Quæ faciunt ne ingenue fateamur peccata noſtra. DEVM Pſalm.
quæ precatur dicens. Ne declines 140.
cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis. Et nos volumus non tantum verbis excuſare peccata noſtra, ſed Doctrinam in medium adferre, qua tecti dicamus iure Malum Bonum; & Bonum Malum, non veriti Prophetam Eſaiam, imo Dominum per c.v.

TABVLA SENTEN-
tiarum magis nota bilium.

A

ACTIO fit bona, ſi natura ſui eſt bona, & circunſtantiæ cõueniunt ei. car.10.
Actio bona fit mala ex defectibus. car. 10.
Actio ſua natura bona efficitur mala, ſi fit gratia finis mali. 11
Actio ſua natura mala, nullis circunſtantiis poteſt fieri bona. 11
Adfectus hominum animis coniuniuncti faciunt hominem & feram principem cũ homo fit princeps, non lex. 37
Affectus plerunq; dũ cupit alicui rei conſulere ei perniciem affert. 17.
Affectus animi nimius aliquãdo his rebus nocet, quibus conſulere cupimus. 17

Anima Chriſti non ualet deficere à uoluntate Dei. 36
Anima Chriſti confirmata eſt ne à Dei voluntate deficere valeat. 36.
Anima glorioſiſsimæ Virginis confirmata eſt ne à Dei uoluntate deficere ualeat. 36.
Anima glorioſiſsimæ Virginis non ualet deficere à uoluntate Dei. 36
Anima corpori imperat. 24
Angeli non valēt deficere a voluntate Dei. 36
Angeli confirmati ſunt ne à Dei voluntate deficere ualeant. 36
Apocrypha ſunt in ſcripturis canonicis, quæ à certiſsimis auctorib. non ſunt conſcripta. 21
Ars medicinæ eſt potentia rationalis. 26
Ars gubernatoris nauis eſt rationalis. 2
Auctoritas pontificis non eſt conſtituta iure humano. 20
Auctoritas pontificis à Deo, vnicoque eius filio Petro, eiusq; ſuc-

ceſſoribus collata eſt. 20.

B

BONA eccleſiæ diſtracta, impedire reformationem non debent. 16
Bonum conſtat ex cauſa, quæ complectitur illa, quæ ad rem bonam eam requiruntur. 9
Bonum temporale etiam maximũ, non poteſt comparari dono ſpirituali. 12.

C

CARDINALIS vocatus eſt in partem ſolicitudinis publicæ. car. 7.18.
Cardinalis debet pro virili maieſtatem ſedis apoſtolicæ tueri. 17
Charitas omnia in Deum dirigit, & bonum commune, quod eſt maxime diuinum, & ad bonum proximi ſecundum Deum. 38.

Chriſtus eſt dominus ſpiritualis poteſtatis. 11
Chriſtus ſanguine fuſo nobis meruit æternam felicitatem diuináque uitam. 25
Chriſtus lauit nos a peccatis noſtris ſuo ſanguine 25
Chriſtus adoptauit nos in filios per regenerationem baptiſmatis in mortem ſuam. 25
Circunſtantiæ inſunt omni actioni humanæ, ſeu morali. 10
Chriſtiani adſciti ſunt, in legem libertatis. 37
Chriſtiani quampauciſsimis exterioribus legibus adſtringendi ſunt. car. 37.
Conſtitutiones multæ, quæ fauere uidentur potentiæ paucorum, ſolét pernitiem adferre illorum dominationi. 18
Cóſtitutiones plures aliquédo ſunt pernitioſæ illis paucis, quibus fauere uidentur. 18
Corpus non poteſt ægrotare potentia

tia, ſed impotentia. 27

Crus non poteſt claudicare potentia, ſed impotentia. 27

D

DEFORMITAS contingit ex ſingulis defectibus. 9

Diſpenſator nō poteſt vendere id, quod ſuum non eſt. 12

Diſpenſator non poteſt in diſpenſatione mandatum Domini tranſgredi. 12

Doctrina eccleſiæ Romanæ non eſt fœdanda poſitionibus obliquis. 15.

Deus dirigit greſſus Pontificis, & ſuorum omnium facta ab eo Reformatione. 16

Deus protector erit Pontificis, & familiæ ſuæ, facta ab eo Reformatione, & ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. 16

Deus non cooperatur malo. 34

E

ECCLESIA Romana fuit & eſt magiſtra aliarum eccleſiarum. car.15.
Electio determinat omnem poteſtatem ad vnum quodpiam. 26
Electio omnis eſt voluntatis, ideoq; vertibilis in malum, ob ſui imperfectionem. 27
Electio poteſt eſſe bona, & mala. 27
Epiſcopus eſt diſpenſator myſteriorum Dei. 17
Epiſcopus non poteſt aliquid petere diſpenſando ob cauſam legitimã. car.14.
Aequum naturale melius eſt iuſto legitimo. 39

F

FIDES liberat nos a ſeruitute, quia ſeruimus peccato per gratiam Dei, in ſanguine Ieſu Chri

ſti. 30
Finis agentis eſt vna ex circũſtantiis actionis. 10
Finis poteſtatis Pontificis eſt dirigere commiſſum gregem ad æternam felicitatem. 25
Fines poſſunt eſſe diuerſi eiuſdem naturæ, & ſpeciei actionis. 10

G

GVBERNATIO & vita populi Chriſtiani pendet ab Aucto ritate Pontificis. 21
Gubernatio eſt opus rationis. 23.

H

HOMO omnibus aliis animantibus irrationabilibus imperat. 23.
Homo eſt optimum animalium ſi fuerit recte inſtitutus ſi male eſt omnium peſsimum. 32

I

IDOLOLATRIA eſt dicere Pontificis poteſtatem eſſe voluntariam. 18
Ignis non poteſt, niſi per accidens calíditate frigefacere. 26
Impotentia contracta per peccatum originale per gratiam Dei ſolum tollitur 30
Impotentia contracta per peccatum originale, eſt ſeruitus, qua ſeruimus peccato. 30
Immutatio rerum, & temporum debet eſſe regula in diſpenſatione, non autem voluntas. 39
Iniuſtitia ſæua eſt ferens arma. 33
Impius eſt, qui audet dicere, licet tibi non gratis dare. 15
Ius poſitiuum non eſt arbitrarium, ſed dependet a iure naturali. 39
Ius poſitiuum determinatio eſt iuris naturalis, ſeu diuinorũ præceptorum. 39

L

LVMEN naturale inditum animis noſtris, & Chriſtianum lumen ab eodē ſunt auctore. 29
Libertas maxima eſt non poſſe peccare. 31
Lex Chriſti eſt lex libertatis. 37
Lex pro mutatione temporis, & rerum ſtatus debet abrogari, & immutari. 39

M

MALVM contingit ex ſingulis defectibus. 9
Mala non ſunt facienda, ut eueniant bona. 13
Mulcta pecuniaria in pios uſus expēdenda poteſt imponi pro ſatisfactione peccati. 14
Monaſterium ob grauamen victus, & veſtitus ingredientis poteſt aliquid accipere. 14
Multæ leges populares ſolēt deſtrue

re popularem ſtatum. 18

N

NAuicula Petri nunc magis, q̄ pmulta ſecula retro fluctuat. car.8.
Natura actionis ſumitur ex obiecto, circa quod eſt actio. 10
Nullus poteſt perſpicacia viſus hallucinari, nec ſubtilitate auditus obaudire. 34
Nullus poteſt male vti charitate. 34.

P

POntifex tenetur innumera negotia obire. 8
Pontifex eſt diſpenſator myſteriorum Dei. 12
Paſtor bonus ponit animam pro ouibus ſuis. 24
Poteſtas omnis, ſiue potentia cum ratione vti debet. 24
Poteſtas Pontificis eſt omnium ma

xima in terris, & inter homines nulla eſt ſuperior. 25
Poteſtas omniũ maxima eſt non poſſe peccare. 31
Pontifex eſt populo Chriſtiano perniotioſus vtens male poteſtate ſua, quia eam habet. 33
Potentia actiua naturalis eſt determinata ad vnum. 26
potentia rationalis eſt indeterminata. 26
potentia rationalis non operatur niſi determinata ad vnum ꝑ electionem. 26
pulchritudo fit ex ꝓportione membrorum omnium conuenienti. 9.

Q

QValitas perſonæ debet eſſe regula in diſpenſatione, non autem voluntas. 39

R

Ratio ſenſui imperat 24
Ratio poteſtatis pontificis eſt practica, ſeu actiua, quæ conatur ad pręſtitutum finem ſibi ſubditos perducere conuenientibus fini mediis. 24
Reformatio eſt via Chriſti. 15
Reformatio eſt maximum negotiũ pontificis. 8
Reformatio pertinet ad pontificem. car.16.
Regimen pontificis eſt liberorum hominum regimen, & ad eorum vtilitatem ſpectat. 24
Regimen eſt opus rationis 23
Res ratione pollentes natura, natura etiam magis imperant. 23
Ratio imperat ſenſui 24
Res adſtruentes religionem veriſsimas eſſe natura oportet. 21
Res adſtruentes religionem omnem

amittunt auctoritatem, ſi etiam in minimis ſunt falſæ. 21

Reſpublica Chriſtiana ſummum gaudium capiet facta Reformatione. car.16.

Reſpublica Chriſtiana venerabitur ut Deum alterum Pontificem, facta ab eo Reformatione. 16

S

SAnguis Chriſti lauit nos à peccatis noſtris, & in filios per baptiſmum in mortem ſuam adoptauit. 25

Senes regunt iuniores. 25

V

VEritas Dei non eſt accommodanda noſtris moribus. 15

Virtus eſt volūtatis perfectio, ideo nullus poteſt virtute male vti. 34

Voluntas Dei eſt omnium Regula. car.36.
Viri regunt fœminas. 24
Virtutes morales voluntatis impotentiam, aut tollunt, aut minuunt. 28
Virtus moralis apud Philoſophos ſtabilem facit voluntatem, ne eligat malum. 28
Virtus moralis non repugnat libertati arbitrii. 28
Vitia non ſunt excuſanda proditione falſę doctrinę. 41
Virtus & perfectio facit bonam electionem. 27
Vitium & imperfectio malam electionem facit. 27
Voluntas eligit malum non potentia, ſed impotentia. 27
Virtutes morales aſiuetudine bonorum operum comparantur. 28
Voluntas Pontificis in actionib. ſuis non debet eſſe Regula. 36

Voluntas ſua natura prona eſt ad ma-
lum. 36

Explicit Tabula ſententiarum ma-
gis notabilium huius diui-
nis operis.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE